

Warszawa, 12 listopada 2021 r.

II30/2021/MG/KS

**OPINIA PRZYJACIELA SĄDU
HELSIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA
w sprawie zażalenia na zatrzymanie
Marii Anny Czarneckiej
rozpatrywanej przez Sąd Rejonowy w Sokółce
sygn. akt: II Kp 315/21**

I. UWAGI WSTĘPNE

Amicus curiae – „opinia przyjaciela sądu” jest znaną w praktyce sądów zagranicznych, a także w Polsce, formą wyrażania przez organizacje pozarządowe opinii prawnej w postępowaniach sądowych w sprawach związanych z profilem działalności danej organizacji. „Opinia przyjaciela sądu” ma na celu przedstawienie szczególnego poglądu organizacji społecznej na sprawę rozpatrywaną przed sądem. Ma pomóc w kompleksowym rozpoznaniu sprawy, z uwzględnieniem argumentów oraz poglądów, które być może nie zostały podniesione przez strony w postępowaniu, a mają znaczenie z perspektywy celów statutowych organizacji społecznej.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: „HFPC”, „Fundacja”) podejmuje się sporządzenia „opinii przyjaciela sądu” w sprawach, w których, naszym zdaniem, wymaga tego interes społeczny. Celem opinii nie jest przedstawianie nowych dowodów lub okoliczności faktycznych. W „opinii przyjaciela sądu” odnosimy się do ogólnych zasad ważnych z punktu widzenia przestrzegania standardów praw człowieka, gdy są one adekwatne w danym stanie faktycznym. Zadaniem „przyjaciela sądu” jest zwrócenie uwagi na różne aspekty sprawy w kontekście poszanowania Konstytucji, prawa międzynarodowego oraz w szczególności orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPC”, „Trybunał”).

HFPC jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka, w tym kontrola ich przestrzegania przez organy władzy publicznej w Polsce. Niniejsza sprawa ma istotne znaczenie z punktu widzenia celów statutowych HFPC. Nasz głos w niej jest podyktowany troską o przestrzeganie standardów swobody wypowiedzi, które uznaje się za fundamentalne prawo podstawowe, odgrywające kluczową rolę w demokratycznym społeczeństwie. Wyrażamy nadzieję, że Wysoki Sąd zechce wziąć pod rozwagę przedstawioną „opinię przyjaciela sądu”, dzięki czemu przyczyni się ona szerszemu interesowi publicznemu i tym samym będzie sprzyjała urzeczywistnieniu standardów ochrony praw człowieka w Polsce.

II. STAN FAKTYCZNY

Sprawa dotyczy obywatelki Polski Marii Anny Czarneckiej pracownicy francusko-niemieckiej telewizji TV ARTE, która została zatrzymana i ukarana karą nagany za naruszenie zakazu przebywania na obszarze objętym stanem wyjątkowym (tj. wykroczenie z art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy z 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym), wprowadzonym na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego i części województwa lubelskiego (dalej: Rozporządzenie Prezydenta) oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego (dalej: Rozporządzenie Rady Ministrów). Razem z Marią Czarnecką zatrzymano także dwójkę innych pracowników TV ARTE, obywateli Niemiec Ulrike Dassler i Andreasa Schaala.

Jak wynika z doniesień medialnych¹ oraz stanowiska samych zatrzymanych dziennikarzy zawartego w zażaleniach na zatrzymanie, w strefie stanu wyjątkowego znaleźli się oni przypadkowo, ze względu na niedokładne oznakowanie tej strefy w okolicach miejscowości Harkowicze. O fakcie przebywania przez nich w strefie objętej zakazem przebywania poinformował ich patrol straży granicznej. Od momentu powzięcia tej informacji, dziennikarze niezwłocznie postanowili opuścić strefę stanu wyjątkowego, jednak na drodze, którą obrali, w okolicach miejscowości Babiki, zostali zatrzymani przez patrol policji. Pomimo potwierdzenia tożsamości dziennikarzy przez Policję, zostali oni zatrzymani, odebrano im sprzęt filmowy, telefony i nośniki pamięci, zaś samochód odholowano na parking. Zostali oni

---

¹ *Dziennikarze ukarani sądownie za wkroczenie do strefy objętej stanem wyjątkowym*, Wirtualne Media 2021, <https://www.wirtualnemedial.pl/artukul/dziennikarze-ukarani-sadownie-za-wkroczenie-do-strefy-objetej-stanem-wyjatkowym> (dostęp: 07.10.2021 r.).

także poddani kontroli osobistej. Według informacji zawartych w zażaleniach na zatrzymanie, dziennikarzy narodowości niemieckiej nie poinformowano w zrozumiałym dla nich języku o przyczynach zatrzymania, a także nie umożliwiono im kontaktu z pracodawcą i ich rodzinami.

Po spędzeniu nocy w policyjnej izbie zatrzymań zatrzymani zostali doprowadzeni do Sądu Rejonowego w Sokółce, gdzie w trybie przyspieszonym uznano ich za winnych wykroczenia z art. 23 ust. 1 pkt 7 ustawy o stanie wyjątkowym. Sąd zastosował nadzwyczajne złagodzenie kary i wymierzył obwinionym karę nagany. Ze względu na chęć jak najszybszego odzyskania zatrzymanego sprzętu, ekipa nie wniosła o sporządzenie uzasadnienia wyroku.

Dnia 5 października, dziennikarze, za pośrednictwem pełnomocnika, złożyli zażalenie na zatrzymanie, wnosząc o uznanie go za nielegalne, niezasadne i nieprawidłowe.

III. OCENA PRAWNA

Szereg istotnych kwestii związanych z gwarancjami procesowymi zatrzymanych w przedmiotowej sprawie zostało podniesionych w zażaleniach na zatrzymanie. Z tego powodu w niniejszym piśmie Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: HFPC) pragnie zwrócić uwagę przede wszystkim na następujące, dodatkowe aspekty sprawy:

(1) standardy ochrony wolności mediów relewantne przy ocenie zasadności i prawidłowości zatrzymania oraz

(2) kwestię legalności zatrzymania ocenioną w świetle kontroli zgodności przepisów Rozporządzenia Prezydenta oraz Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z aktami wyższego rzędu.

Ad. 1. Standardy ochrony wolności mediów relewantne przy ocenie zasadności i prawidłowości zatrzymania

(a) Zasadność zatrzymania

Kontrola zasadności zatrzymania opiera się na zbadaniu celowości tej czynności oraz weryfikacji zachowania zasady proporcjonalności, przy uwzględnieniu okoliczności

faktycznych danej sprawy². W opinii HFPC, ocena w tym zakresie powinna brać pod uwagę, że zatrzymani przebywali w pobliżu strefy stanu wyjątkowego i (nieświadomie) wjechali w strefę stanu wyjątkowego **jako dziennikarze wykonujący swoje obowiązki zawodowe – przygotowując materiał filmowy dla telewizji TV ARTE.** Z tego powodu w danych okolicznościach, przy kontroli zasadności zatrzymania konieczne jest uwzględnienie również konstytucyjnych i prawnomiędzynarodowych standardów wolności mediów.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie przypomnieć, że media pełnią doniosłą rolę w społeczeństwach demokratycznych, gdyż bez ich prawidłowego funkcjonowania nie byłaby możliwa praktyczna realizacja prawa do wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji (art. 54 ust. 1 Konstytucji RP) i tym samym efektywna społeczna kontrola działań władzy. Znaczenie wolnych mediów dla ustroju Polski najlepiej oddaje fakt uznania wolności prasy i innych środków społecznego przekazu za zasadę ustroju Rzeczypospolitej Polskiej (art. 14 Konstytucji). Zgodnie z art. 10 ust. 1 EKPC: „każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych”. Treść art. 10 EKPC należy interpretować w świetle orzecznictwa ETPC, który wielokrotnie podkreślał, że „swoboda wypowiedzi jest warunkiem nie tylko rozwoju społeczeństwa demokratycznego, ale także możliwości samorealizacji jednostki”³. Co więcej, stałym elementem orzecznictwa ETPC jest uznanie kluczowej roli, jaką odgrywa prasa w demokratycznym społeczeństwie, m.in. poprzez stwarzanie platformy dla debaty publicznej oraz realizowanie funkcji kontrolnej wobec władzy i nagłaśnianie nieprawidłowości w życiu publicznym (funkcji tzw. publicznego stróża – *public watchdog*)⁴.

Co istotne, zgodnie z orzecznictwem ETPC, ochronie na mocy art. 10 Konwencji podlega nie tylko sam etap publikacji i okres po niej następujący, lecz ponadto etap zbierania informacji do publikacji, jako że stanowi on nieodłączny element pracy dziennikarskiej⁵. Warto

---

² K. Dąbkiewicz [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2017, art. 47; R. A. Stefański, S. Zabłocki [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296*, Warszawa 2019, art. 246.

³ Wyrok ETPC z 7 grudnia 1976 r. w sprawie *Handyside p. Wielkiej Brytanii*, skarga nr 5493/72.

⁴ Wyrok ETPC z 8 listopada 2016 r. w sprawie *Magyar Helsinki Bizottság p. Węgrom*, skarga nr 18030/11.

zwrócić uwagę, że uniemożliwienie dziennikarzom zbierania informacji może przyczynić się do niemożności prezentowania opinii publicznej rzetelnych informacji, a zatem ucierpiałyby ich rola jako tzw. publicznego stróża, a tym samym transparentność życia publicznego. Zależność tę dostrzega nie tylko ETPC, ale również sądy krajowe. W kontekście niniejszej sprawy HFPC pragnie szczególnie zwrócić uwagę na wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku, który dotyczył dziennikarza M.C. obwinionego o przechodzenie przez obszar leśny objęty zakazem wstępu i nieopuszczenie go na żądanie osoby uprawnionej. Sąd Okręgowy w Białymstoku podkreślił bowiem, że „ochroną konstytucyjną objęty jest nie tylko etap rozpowszechniania informacji przez prasę, ale również proces gromadzenia materiału, który następnie znajdzie swoje odzwierciedlenie w materiale prasowym” i w tym kontekście „najistotniejsze przy ocenie zachowania M.C. było (...), że obwiniony przebywał na terenie (...) jako dziennikarz. Realizował wówczas swoje obowiązki zawodowe, udał się tam (...) w celu przygotowania relacji dla gazety” (z obywatelskiego marszu w obronie Puszczy Białowiejskiej – uzupełnienie HFPC).

Zatrzymanie dziennikarzy w czasie wykonywania ich pracy (gromadzenia materiału prasowego) stanowi zatem bezpośrednią ingerencję w swobodę wypowiedzi i zasadę wolności prasy. Związek ten jest wyraźnie dostrzegany w prawie międzynarodowym odnoszącym się do standardów ochrony wolności mediów. W zaleceniach Komitetu Ministrów Rady Europy podkreśla się, że organy publiczne mają obowiązek zagwarantować, że dziennikarze nie będą narażeni na arbitralne lub bezprawne zatrzymanie⁶. Przedstawiciel OBWE do spraw wolności mediów zwraca natomiast uwagę, że „nawet krótkotrwałe zatrzymanie” przedstawicieli mediów wykonujących swoją pracę może stanowić „formę nękania i zastraszania”⁷. Podobnie ETPC zauważył w wyroku *Butkevich p. Rosji*, że ocena proporcjonalności zatrzymania dziennikarza podczas wykonywania pracy dziennikarskiej musi uwzględniać, że do zatrzymania dochodzi w czasie czynienia użytku z praw gwarantowanych w art. 10 Konwencji (swobody wypowiedzi).⁸ Ze standardów tych można wywnioskować **konieczność poddania szczególnej kontroli przypadków zatrzymania przedstawicieli mediów, tak by zapewnić, że zatrzymanie to nie ma charakteru arbitralnego lub bezprawnego, nie przyjmuje formy**

---

⁶ Komitet Ministrów Rady Europy, Zalecenie dotyczące ochrony dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy i innych podmiotów medialnych z 13 kwietnia 2016, CM/REC (2016) 4, par. 25.

⁷ Biuro Przedstawiciela ds. Wolności Mediów, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), *Poradnik bezpieczeństwa dziennikarzy* (wyd. 2, 2014), s. 69.

⁸ Wyrok ETPC z 13 lutego 2018 r. w sprawie *Butkevich p. Rosji*, skarga nr 5865/07, par. 64 i par. 133.

nękania i zastraszania, a fakt wykonywania przez nich pracy dziennikarskiej jest odpowiednio uwzględniony przy ocenie proporcjonalności zatrzymania.

Co więcej, ETPC zauważa, że w niektórych sytuacjach interes publiczny związany z możliwością prowadzenia pracy przedstawicieli mediów bezpośrednio na miejscu wydarzeń jest szczególnie istotny⁹ – i uznaje, że w **takich sytuacjach usunięcie z danego miejsca, w tym zatrzymanie ich, musi podlegać wyjątkowo skrupulatnej kontroli**¹⁰. ETPC wskazuje, że chodzi zwłaszcza o przypadki, gdy władze podejmują się takich działań, z którymi potencjalnie wiąże się wyższe ryzyko nadużyć i naruszeń praw jednostek, np. zachowanie policji wobec uczestników demonstracji¹¹, czy postępowanie służb państwa wobec osób ubiegających się o ochronę międzynarodową¹². W takich okolicznościach w sposób szczególny aktualizuje się kontrolna funkcja prasy (rola „publicznego stróża”), bowiem ich obecność stanowi gwarancję, że władze będą mogły zostać pociągnięte do odpowiedzialności za swoje postępowanie, a opinia publiczna będzie mogła dowiedzieć się, czy i w jakim zakresie służby przestrzegają prawa¹³. W opinii HFPC, do takich przypadków, w których istnieje wzmożone ryzyko naruszeń ze stron władz i w których szczególnie istotnego znaczenia nabiera funkcja kontrolna mediów, należy niewątpliwie obecna sytuacja w okolicach granicy polsko-białoruskiej. Z tego powodu zatrzymanie (względnie, usunięcie z danego miejsca) musi podlegać, zgodnie z orzecznictwem ETPC, wyjątkowo skrupulatnej kontroli.

Przy ocenie zasadności zatrzymania zasadne wydaje się ponadto zwrócenie uwagi na możliwość wystąpienia tzw. efektu mrożącego (ang. *chilling effect*) wśród dziennikarzy. Istotą efektu mrożącego jest powstrzymanie się przez obywateli od czynienia użytku z ich własnych praw, ze względu na praktykę stosowania prawa w celu karania przejawów korzystania z wolności obywatelskich, w tym z wolności wypowiedzi oraz wolności osobistej. Okoliczności przedmiotowej sprawy, w której dziennikarze zostali zatrzymani i ukarani za znalezienie się w strefie stanu wyjątkowego na skutek niedokładnego oznakowania tej strefy, może przyczynić się do zniechęcenia dziennikarzy do udawania się choćby w pobliże strefy stanu wyjątkowego, w obawie, że mogłaby ich spotkać sytuacja podobna do tej, która stała się udziałem Marii Czarneckiej, Ulrike Dassler i Andreasa Schaala. Jak dobitnie pokazało działanie Policji, może

⁹ Wyrok ETPC z 8 października 2019 r. w sprawie *Szurovecz p. Węgrom*, 15428/16, par. 61

¹⁰ Wyrok ETPC z 20 października 2012 r. w sprawie *Pentikäinen p. Finlandii*, skarga nr 11882/10, par. 89; wyrok ETPC z 9 lutego 2017 w sprawie *Selmani i inni p. Macedonii*, skarga nr 67259/14, par. 75;

¹¹ *Pentikäinen p. Finlandii*, op. cit.

¹² *Szurovecz p. Węgrom*, op. cit., par. 68.

¹³ *Ibidem*.

się to wiązać nawet ze spędzeniem nocy w policyjnej izbie zatrzymań. Niewątpliwie, tak dolegliwe działania względem dziennikarzy relacjonujących wydarzenia w pobliżu granicy mogą wpływać odstrasżająco na innych z nich i w konsekwencji przyczynić się do ograniczenia ilości i jakości dostępnych odbiorcom materiałów prasowych w tym zakresie.

(b) Prawidłowość zatrzymania

Kontrola prawidłowości zatrzymania polega na ocenie sposobu dokonania poszczególnych czynności związanych z zatrzymaniem¹⁴. W tym kontekście pragniemy zwrócić uwagę, że zgodnie z zaleceniami Komitetu Ministrów Rady Europy dotyczącymi ochrony bezpieczeństwa dziennikarzy, dochowanie właściwych gwarancji procesowych (w tym m.in. prawo do poinformowania wybranej osoby trzeciej o pozbawieniu wolności) stanowi istotny środek ochrony dziennikarzy przed bezprawnym pozbawieniem wolności¹⁵. Co więcej, ocena poprawności czynności podjętych wobec zatrzymanych w tym przypadku, w szczególności zasadności przeprowadzenia kontroli osobistej oraz niezbędności i proporcjonalności zastosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek, w opinii HFPC wymaga również uwzględnienia wyżej wskazanego zjawiska tzw. efektu mrożącego, czyli możliwej próby zniechęcenia tych i kolejnych dziennikarzy do wykonywania ich pracy choćby w pobliżu strefy stanu wyjątkowego poprzez zastosowanie tak dotkliwych środków.

Ad. 2 Legalność zatrzymania w świetle kontroli zgodności przepisów Rozporządzenia Prezydenta oraz Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z aktami wyższego rzędu.

Przez kontrolę legalności zatrzymania należy rozumieć ocenę zgodności tej czynności z obowiązującym prawem. Zgodnie z systemowym charakterem prawa, ocena ta nie może ograniczać się do rekonstrukcji normy tylko na podstawie tekstu jednego aktu prawnego, ale powinna uwzględniać całokształt źródeł prawa relewantnych w danych przypadku¹⁶. W szczególności, z zasady nadrzędności Konstytucji (z art. 8 Konstytucji RP) wynika nakaz wykładni prawa w sposób zgodny z Konstytucją oraz wykładni prokonstytucyjnej¹⁷, natomiast

---

¹⁴ K. Dąbkiewicz [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2017, art. 47;

¹⁵ Komitet Ministrów Rady Europy, Zalecenie dotyczące ochrony dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy i innych podmiotów medialnych z 13 kwietnia 2016, CM/REC (2016) 4, par. 11

¹⁶ M. Zieliński, *Interpretacja jako proces dekodowania tekstu prawnego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 1972, s. 25;

¹⁷ M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, LEX, 2021, art. 8.

z art. 9 Konstytucji wynika nakaz przestrzegania prawa międzynarodowego, w tym wykładni prawa krajowego w zgodzie z prawem międzynarodowym¹⁸.

W niniejszej sprawie jako przyczynę zatrzymania wskazano podejrzenie naruszenia zakazu przebywania na obszarze objętym stanem wyjątkowym, tj. podejrzenie naruszenia art. 23 ust. 1 ustawy o stanie wyjątkowym z dnia 21 czerwca 200 r. w związku z §1 pkt 4 Rozporządzenia Rady Ministrów oraz §2 ust. 4 Rozporządzenia Prezydenta. Z tego powodu w opinii HFPC ocena legalności zatrzymania w niniejszej sprawie powinna również uwzględniać ocenę zgodności przywołanych przepisów ww. rozporządzeń, wprowadzających zakaz przebywania na obszarze stanu wyjątkowego, z aktami wyższego rzędu: ustawą o stanie wyjątkowym, prawem międzynarodowym (w szczególności Europejską Konwencją Praw Człowieka) oraz Konstytucją RP. W przypadku uznania przez Wysoki Sąd ww. wskazanych przepisów rozporządzenia za niezgodne z aktami wyższego rzędu, wniosek ten może skutkować rozstrzygnięciem niniejszej sprawy z ich pominięciem, co będzie rzutowało na ocenę legalności zatrzymania.

Możliwość dokonania przez sąd incydentalnej kontroli zgodności rozporządzeń z aktami wyższego rzędu nie budzi wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie¹⁹. Zgodnie z art. 178 ust.1 Konstytucji, sędziowie są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji i ustawom. Konstytucja nie zawiera żadnego przepisu, który uzasadniałby twierdzenie, że katalog tych aktów jest szerszy i zawiera też rozporządzenia dotyczące stanów nadzwyczajnych. Należy zatem uznać, że możliwość dokonania incydentalnej kontroli zgodności rozporządzeń dotyczących stanu wyjątkowego z aktami wyższego rzędu istnieje. Jak zauważa się w doktrynie, „specyfika tych rozporządzeń w żaden sposób nie sprzeciwia się bowiem temu, by na tle konkretnej sprawy nie można było stwierdzić ich nielegalności i rozstrzygnąć sprawę z ich pominięciem”²⁰. W piśmiennictwie wskazano nawet, że tego rodzaju kontrola rozporządzeń dotyczących stanów nadzwyczajnych może okazać się konieczna dla zapewnienia praworządności²¹. W związku z tym, chcielibyśmy poddać pod rozagę Sądu kwestię konstytucyjności Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu

---

¹⁸ P. Tuleja [w:] P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radziejewicz, P. Tuleja, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II, LEX., 2021, art. 9.

¹⁹ Zob. m.in. wyrok NSA z 11 kwietnia 2017 r., sygn. I OSK 1904/15; B. Naleziński, *Art. 178 w:* P. Tuleja (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II, Lex.

²⁰ M. Radajewski, *Treść, charakter prawny oraz kontrola legalności rozporządzeń dotyczących stanów nadzwyczajnych w świetle Konstytucji RP*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018, nr 4 (LXXX), s. 145

²¹ *Ibidem*.

wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego (dalej: Rozporządzenie Prezydenta) oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego (dalej: Rozporządzenie Rady Ministrów). Wątpliwości konstytucyjne budzi celowość i proporcjonalność poszczególnych ograniczeń wolności i praw zawartych we wskazanych rozporządzeniach (dotykających w pierwszej mierze dziennikarzy i w konsekwencji stanowiących istotne ograniczenie wolności wypowiedzi), co może rzutować na dopuszczalność ich wprowadzenia i egzekwowania.

Przede wszystkim, pragniemy zauważyć, że art. 228 ust. 1 Konstytucji stanowi, że stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko „w sytuacjach szczególnych zagrożeń” i gdy „zwykle środki konstytucyjne są niewystarczające”. Pragniemy zwrócić uwagę, że uzasadnienie Rozporządzenia Prezydenta oraz Wniosku Rady Ministrów do Prezydenta o wprowadzenie stanu wyjątkowego, nie zawierają informacji, które mogłyby zostać uznane za przekonujące do uznania, że zwykle środki konstytucyjne w istocie nie były wystarczające do opanowania sytuacji na granicy oraz że wprowadzono ograniczenia możliwie najmniej dotkliwe. Co więcej, w swej opinii na temat ograniczenia wolności mediów w stanie wyjątkowym²² HFPC zwróciła już uwagę na swoistą sprzeczność między wymogiem, by stan wyjątkowy był wprowadzany wyłącznie w ostateczności i przy względzie na minimalizację indywidualnych i społecznych uciążliwości (art. 22 ust. 1 ustawy o stanie wyjątkowym) a nieoficjalnymi komunikatami płynącymi ze strony rządzących jak i służb państwa. Te bowiem sugerowały, że sytuacja na granicy znajduje się pod kontrolą polskich służb²³. Każę to postawić pytanie o rzeczywisty cel wprowadzenia stanu nadzwyczajnego w pasie przygranicznym oraz adekwatność wprowadzonych ograniczeń do realnie istniejącego zagrożenia. W szczególności, należy zwrócić uwagę na pojawiające się głosy, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw w stanie wyjątkowym zostały w sposób niewspółmierny do sytuacji wymierzone w dziennikarzy, co spowodowało pozbawienie opinii publicznej dostępu do niezależnych informacji ze strefy stanu wyjątkowego.

---

²² Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Opinia Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka na temat ograniczeń w zakresie wolności mediów wprowadzonych w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego oraz w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego*, <https://www.hfhr.pl/wolnosc-mediow-zawieszona-w-pasie-przygranicznym-opinia-prawna-hfpc/> (dostęp: 11.10.2021 r.).

²³ Zob. J. Ojczyk *et al.*, *Stan wyjątkowy wątpliwy konstytucyjnie, za to dla przedsiębiorców prawo do odszkodowania*, Prawo.pl 2021, <https://www.prawo.pl/prawo/stan-wyjatkowy-na-granicy-polsko-bialoruskiej-ograniczenia-praw,510367.html> (dostęp: 09.11.2021 r.).

Faktyczne zawieszenie wolności mediów w pasie przygranicznym jest środkiem niewątpliwie bardzo uciążliwym społecznie, gdyż powoduje, że obywatele są pozbawieni rzetelnych, niezależnych informacji o newralgicznych z punktu widzenia praw człowieka działaniach służb państwa. We wskazanych już oficjalnych uzasadnieniach trudno doszukać się informacji wskazujących na to, że tego rodzaju środek jest „odpowiedni do zagrożenia”, czy też informujących, w jaki sposób obecność dziennikarzy w pasie przygranicznym miałyby uniemożliwiać „jak najszybsze przywrócenie normalnego funkcjonowania państwa”. Tym bardziej, uzasadnienia takiego trudno doszukiwać się w wypowiedziach przedstawicieli władzy, podkreślających skuteczność działania służb²⁴. Tym samym, pod znakiem zapytania stoi zgodność z zasadami celowości i proporcjonalności stanu nadzwyczajnego zakazu przebywania w strefie granicznej (§ 2 pkt 4 Rozporządzenia Prezydenta, § 1 pkt 4 Rozporządzenia Rady Ministrów), zakazu utrwalania za pomocą urządzeń technicznych określonych miejsc, obiektów lub obszarów w strefie (§2 pkt 5 Rozporządzenia Prezydenta, § 1 pkt 4 Rozporządzenia Rady Ministrów) oraz ograniczenia dostępu do informacji publicznej (§2 pkt 7 Rozporządzenia Prezydenta, §1 pkt 6 Rozporządzenia Rady Ministrów), w zakresie, w jakim ograniczenia te dotyczą dziennikarzy. Ich obecność jest bowiem gwarancją efektywnej realizacji prawa do pozyskiwania i rozpowszechniania informacji (art. 54 ust. 1 Konstytucji) i zakazanie ich pracy w strefie przygranicznej jest równoznaczne z praktycznym zawieszeniem tego prawa w odniesieniu do wydarzeń budzących niebagatelne społeczne zainteresowanie. Na problem ten zwrócił też uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich²⁵.

W doktrynie wskazuje się, że działania organów państwa w stanie nadzwyczajnym muszą być nakierowane wprost na ograniczenie lub neutralizację zagrożeń, z którymi związane było wprowadzenie tego stanu. Niedopuszczalne byłoby realizowanie przez nie jakichkolwiek celów dodatkowych lub ukrytych. Podkreśla się również, że działania te muszą być konieczne i adekwatne do sytuacji, co wyklucza dopuszczalność sięgania po środki nadmiernie uciążliwe, ekstensywne oraz nieproporcjonalne w stosunku do korzyści, które w praktyce mogą przynieść²⁶. Co więcej, w doktrynie wyrażono pogląd, że dopełnienie wymogów celowości i

---

²⁴ Zob. *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w czasie stanu wyjątkowego*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji 2021, <https://www.gov.pl/web/mswia/ochrona-granicy-polsko-bialoruskiej-w-czasie-stanu-wyjatkowego> (dostęp: 14.10.2021 r.).

²⁵ Stan wyjątkowy. RPO ma wątpliwości ws. ograniczeń pracy dziennikarzy oraz dostępu do informacji publicznej, Rzecznik Praw Obywatelskich 2021, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/stan-wyjatkowy-rpo-ma-watpliwosci-ws-ograniczen-pracy-dziennikarzy-oraz-dostepu-do> (dostęp: 14.10.2021 r.).

²⁶ P. Radziejewicz, *Art. 228*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, red. P. Tuleja, LEX 2021.

proporcjonalności warunkuje legalność stanu nadzwyczajnego jako takiego²⁷. Zasady te bowiem obowiązują nie tylko organy stosujące rozporządzenia dotyczące stanu nadzwyczajnego, ale także organy biorące udział w procedurze jego wprowadzania²⁸. Stąd stwierdzenie naruszenia zasad celowości i proporcjonalności wyrażonych w art. 228 ust. 5 może powodować stwierdzenie niezgodności rozporządzeń dotyczących jednego ze stanów nadzwyczajnych z Konstytucją RP.

Przedstawionej wyżej argumentacji zdaje się odpowiadać orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który stwierdził, że naczelnym celem stanu nadzwyczajnego powinna być ochrona wartości demokratycznych, takich jak pluralizm, tolerancja i otwartość. Wystąpienie sytuacji nagłej, którą uzasadnia się wprowadzenie stanu nadzwyczajnego, nie może stać się pretekstem do ograniczenia debaty publicznej, gdyż to samo w sobie zagraża ustrojowi, który stan nadzwyczajny powinien ochraniać²⁹. Ochrona wolności wypowiedzi prasowej powinna być zaś szczególnie silna, zwłaszcza gdy dotyczy spraw o znaczeniu publicznym, ważnych z punktu widzenia zbiorowości. Według ETPC, nie tylko prasa ma powinność dostarczania społeczeństwu tego rodzaju informacji, ale ponadto społeczeństwo ma prawo do ich otrzymywania³⁰. W związku z tym, muszą istnieć szczególnie istotne powody przemawiające za ingerencją w wolność wypowiedzi o charakterze dziennikarskim³¹. Dla bieżącej sprawy szczególnie istotne wydaje się, że na gruncie art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka ETPC uznaje, że kwestia polityki azylowej państwa i wywiązywania się władz z obowiązków względem osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, bezspornie stanowi sprawę o dużym znaczeniu publicznym. Uzasadnia to wzmoczoną kontrolę niezależnej prasy nad postępowaniem służb państwa względem osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, w tym nad kwestią przestrzegania praw migrantów³². Należy również podkreślić, że w orzecznictwie Trybunału duże znaczenie przypisuje się możliwości uzyskiwania przez dziennikarzy informacji z pierwszej ręki na miejscu zdarzenia. Opinia

---

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ K. Prokop, *Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Białystok 2005, s. 32.

²⁹ Wyrok ETPC z 20 marca 2018 r. w sprawie *Mehmet Hasan Altan p. Turcji*, 13237/17, par. 210; *Wolność mediów zawieszona w pasie przygranicznym. Opinia prawna HFPC*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka 2021, <https://www.hfhr.pl/wolnosc-mediow-zawieszona-w-pasie-przygranicznym-opinia-prawna-hfpc/> (dostęp: 14.10.2021 r.).

³⁰ Zob. m.in. wyrok ETPC z 23 października 2012 r. w sprawie *Jucha i Żak p. Polsce*, skarga nr 19127/06; wyrok ETPC z 20 maja 1999 r. w sprawie *Bladet Tromsø p. Norwegii*, skarga nr 21980/93.

³¹ Wyrok ETPC z 23 maja 1993 r. w sprawie *Oberschlick p. Austrii*, skarga nr 11662/85, par. 58.

³² *Szurovecz p. Węgrom*, op. cit., par. 68.

publiczna nie powinna być bowiem pozbawiana tego rodzaju naocznych relacji³³. ETPC podkreśla, że w niektórych sytuacjach informacje z innych źródeł (nie wiążące się z bezpośrednią obecnością) nie mają takiej samej wartości i wiarygodności co wiadomości z pierwszej ręki – w szczególności dalece utrudniona może być weryfikacja ich prawdziwości lub zupełności (tego, czy przedstawiają pełny obraz sytuacji na miejscu)³⁴.

Przekładając wyżej przytoczone standardy międzynarodowe na realia panujące obecnie na granicy polsko-białoruskiej, należy stwierdzić, że absolutny zakaz przebywania dziennikarzy w strefie przygranicznej jest nieusprawiedliwiony w świetle konstytucyjnych celów stanu wyjątkowego. Jeśli nawet uznać, że istniejące zagrożenie uzasadniało wprowadzenie stanu wyjątkowego jako takiego, to niezrozumiałym jest, dlaczego nie zdecydowano się na wprowadzenie środków, które pozwoliłyby pogodzić względy bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego z prawem społeczeństwa do pozyskiwania i rozpowszechniania informacji – lub przynajmniej stanowiłyby środki ingerujące w to prawo w mniejszym stopniu. Takim środkiem byłby choćby system akredytacji, który pozwoliłby na regulowany dostęp dziennikarzy do strefy. Według Komitetu Ministrów Rady Europy, system taki, wdrożony z poszanowaniem zasady niedyskryminacji i przy zapewnieniu przejrzystości procedury przyznawania akredytacji, stanowi rekomendowane rozwiązanie, gdy uzasadnione jest ograniczenie dostępu dziennikarzy do strefy kryzysu³⁵. Wprowadzenie takiego systemu przepustek dla dziennikarzy jako mniej drastycznej formy ograniczenia wolności mediów było również postulowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich³⁶. Istnienie tego rodzaju alternatywnych środków ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, które w mniejszym zakresie ograniczałyby wolność słowa i prawo do informacji niż generalny zakaz przebywania, wskazują, że przyjęte ograniczenia nie są konieczne i proporcjonalne – i tym samym mogą być one w tym zakresie uznane za niezgodne z konstytucją.

Nieproporcjonalność środka w postaci zakazu przebywania, w zakresie, w jakim dotyczy on przedstawicieli prasy, potwierdzają również stanowiska innych kompetentnych organów międzynarodowych (w tym ONZ i OBWE), które uznają, że dostęp mediów do stref kryzysu powinien być zasadą, od której wyjątki muszą być interpretowane ściśle, a państwa co

---

³³ Wyrok ETPC z 9 lutego 2017 r. w sprawie *Selmani i inni p. Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, *op. cit.*, par. 84.

³⁴ Wyrok ETPC w sprawie *Szurovecz p. Węgrom*, *op. cit.* par. 73-74.

³⁵ Wytyczne Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie ochrony wolności wypowiedzi i wolności informacji w sytuacjach kryzysowych, 26 września 2007 r., pkt 8-10.

³⁶ Wystąpienie RPO do Prezesa Rady Ministrów w sprawie ograniczeń pracy dziennikarzy oraz dostępu do informacji publicznej z dnia 6 września 2021 r., VII.519.7.2021.MWi.

do zasady nie powinny reagować na sytuacje kryzysowe wprowadzaniem dodatkowych ograniczeń wolności wypowiedzi³⁷. Obecna sytuacja na granicy, w istocie nieporównywalna z niektórymi konfliktami, które są relacjonowane przez dziennikarzy (choćby działania zbrojne na pograniczu syryjsko-tureckim w rejonie Afrinu w 2018 r. czy konflikt o Górski Karabach w 2020 r.), nie stanowi dostatecznego uzasadnienia dla absolutnego zakazu przebywania dziennikarzy i pozbawienia obywateli prawa do niezależnych informacji dotyczących tak ważnego społecznie tematu.

Kolejnym argumentem wartym rozważenia jest pogląd o niedopuszczalności funkcjonujących ograniczeń w ich obecnym kształcie z przyczyn formalnych. Jak zauważyli bowiem A. Rakowska-Trela³⁸ i Rzecznik Praw Obywatelskich³⁹, Rozporządzenie Rady Ministrów zostało wydane z przekroczeniem konstytucyjnego upoważnienia. Zgodnie z Konstytucją, stan wyjątkowy może być wprowadzony wyłącznie na podstawie ustawy w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 230 ust. 1 w zw. z art. 228 ust. 2 Konstytucji). Zatem tylko rozporządzenie Prezydenta ma swe umocowanie bezpośrednio w Konstytucji. Rozporządzenie Rady Ministrów wydawane jest zaś na podstawie ustawy o stanie wyjątkowym i winno zawierać jedynie „**szczegółowy tryb i sposoby** oraz obszarowy, podmiotowy i przedmiotowy **zakres wprowadzenia i stosowania** ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela **ustalonych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej**” (art. 22 ust. 1 ustawy o stanie wyjątkowym; wyróżnienia HFPC). Innymi słowy, dopuszczalna treść regulacji rozporządzenia Rady Ministrów zawiera się w uszczegółowieniu, skonkretyzowaniu i operacjonalizacji postanowień w sprawie ograniczeń wolności i praw zawartych już we wcześniejszym rozporządzeniu Prezydenta. Rada Ministrów nie jest więc władna rozszerzyć ograniczeń określonych w rozporządzeniu Prezydenta, a jedynie je uszczegółwić i dookreślić.

W związku z powyższym, poważne wątpliwości wzbudza obecny zakres przedmiotowy zakazu przebywania w strefie objętej stanem wyjątkowym. W rozporządzeniu Prezydenta

---

³⁷ Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. promowania i ochrony prawa do wolności opinii i swobody wypowiedzi *et al.*, *Joint Declaration on Freedom of Expression and responses to conflict situations*, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15921&LangID=E> (dostęp: 09.11.2021 r.) pkt 2.

³⁸ A. Rakowska-Trela, *Rakowska-Trela: Zamiast zabierać wolność mediom, władze powinny limitować stan wyjątkowy*, OKO.press 2021, <https://oko.press/rakowska-trela-zamiast-zabierac-wolnosc-mediom/> (dostęp: 14.10.2021 r.).

³⁹ Rzecznik Praw Obywatelskich, *Nieprawidłowości w rozporządzeniu rządu ws. stanu wyjątkowego. Wystąpienie Rzecznika do premiera*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-stan-wyjatkowy-zakazy-rzad-rozporzadzenie-nieprawidlowosci> (dostęp: 18.10.2021 r.).

mowa jest bowiem o zakazie „przebywania w ustalonym czasie w oznaczonych miejscach, obiektach i obszarach położonych na obszarze objętym stanem wyjątkowym”. W związku z tym, jak wskazał RPO, „[...] Rada Ministrów była uprawniona jedynie do uszczegółowienia wprowadzonych przez Prezydenta RP ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela. Stąd też Rada Ministrów powinna w rozporządzeniu oznaczyć poszczególne miejsca, obiekty i obszary, położone na terenie objętym stanem wyjątkowym, w których obowiązuje zakaz przebywania i w ten sposób doprecyzować zakres obszarowy i przedmiotowy ograniczenia konstytucyjnej wolności poruszania się. Powinna też w rozporządzeniu ustalić przedział czasowy, w którym obowiązuje zakaz przebywania w tych miejscach, obiektach oraz na wyodrębnionych obszarach. Rada Ministrów nie postąpiła jednak w ten sposób, gdyż wykonując upoważnienie zawarte w art. 22 ust. 1 ustawy o stanie wyjątkowym (a nieodzowny element składowy treści tego upoważnienia stanowią dopuszczone przez Prezydenta RP ograniczenia praw jednostki) wprowadziła powszechny zakaz przebywania na całym obszarze objętym stanem wyjątkowym, z wyłączeniem osób i sytuacji określonych w § 2 rozporządzenia. Ponadto wprowadzony przez Radę Ministrów zakaz przebywania obowiązuje całą dobę, a więc w praktyce obowiązuje przez cały czas trwania stanu wyjątkowego.⁴⁰”

Rada Ministrów zatem rozszerzyła ograniczenie przewidziane w § 2 pkt 4 Rozporządzenia Prezydenta, wprowadzając „zakaz przebywania na obszarze objętym stanem wyjątkowym, obowiązujący całą dobę”. Nie ulega wątpliwości, że w rozporządzeniu Prezydenta mowa jest o ograniczeniu przedmiotowo ograniczonym, dotyczącym przebywania jedynie w miejscach „oznaczonych” i w czasie „ustalonym”. Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów wprowadzono natomiast zakaz absolutny i generalny, obowiązujący na całym obszarze objętym stanem wyjątkowym i przez cały czas jego trwania. Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zatem poddać pod rozagę Wysokiego Sądu zgodność § 1 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z art. 22 ust. 1 ustawy o stanie wyjątkowym w zw. z § 2 pkt 4 rozporządzenia Prezydenta w zw. z art. 228 ust. 2 Konstytucji RP, a także z art. 92 ust. 1 i art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji.

IV. PODSUMOWANIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie raz jeszcze podkreślić znaczenie standardów wolności wypowiedzi znajdujących zastosowanie w sprawie. Ingerencja w wolność wypowiedzi o charakterze dziennikarskim wymaga każdorazowo szczególnie przekonującego

---

⁴⁰ *Ibidem.*

uzasadnienia, zwłaszcza gdy dane działanie dziennikarza związane jest ze sprawami stanowiącymi obiekt uzasadnionego społecznego zainteresowania. Co więcej, w bieżącej sprawie istotnego znaczenia nabiera powiązanie prawa do wolności wypowiedzi z prawem do wolności osobistej. W związku z tym zatrzymanie dziennikarzy ARTE powinno podlegać wyjątkowo skrupulatnej kontroli, jako że zostało dokonane w kontekście wykonywania przez nich pracy dziennikarskiej, szczególnie chronionej na gruncie standardów wypracowanych w orzecznictwie ETPC. Istotnego charakteru nabiera przy tym ocena jego proporcjonalności w świetle ustalonego przez Sąd stanu faktycznego.

HFPC pragnie też zwrócić uwagę na wątpliwości o charakterze konstytucyjnym dotyczące rozporządzeń wprowadzających ograniczenia związane ze stanem wyjątkowym. Wątpliwości te dotyczą celowości i proporcjonalności zakazu przebywania w strefie, utrwalania za pomocą urządzeń technicznych określonych miejsc i obszarów oraz ograniczenie dostępu do informacji publicznej. Wydaje się, że ograniczenia te nie znajdują uzasadnienia w obecnie występujących okolicznościach oraz nie mogą skutecznie doprowadzić do konstytucyjnego celu „przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa”. Stan wyjątkowy nie może być zaś pretekstem do realizacji celów ukrytych, innych niż wymaga zaistniała sytuacja, a wszelkie ograniczenia muszą być konieczne i adekwatne do sytuacji. Wprowadzenie generalnego zakazu przebywania na obszarze objętym stanem wyjątkowym, bez przewidzenia żadnych wyjątków dla dziennikarzy, w sytuacji gdy istnieją alternatywne, mniej dotkliwe dla wolności mediów, środki służące zapewnianiu bezpieczeństwa i porządku publicznego (np. w formie systemu akredytacji), trudno uznać za odpowiadające konstytucyjnym warunkom dopuszczalności ograniczeń praw i wolności w stanach nadzwyczajnych. Stawia to pod znakiem zapytania zgodność odpowiednich przepisów rozporządzeń Prezydenta oraz Rady Ministrów z Konstytucją. Ponadto, konstytucyjność rozporządzenia Rady Ministrów jest wątpliwa także z powodów formalnych. Uzasadnione bowiem wydaje się twierdzenie, że w rozporządzeniu tym przekroczono dopuszczalny zakres regulacji, wprowadzając ograniczenie bardziej dotkliwe niż to, które przewidywało rozporządzenie Prezydenta i tym samym przekroczono ramy wyznaczone przez ustawę o stanie wyjątkowym. W świetle przedmiotowego stanu faktycznego HFPC pragnie więc zasugerować Wysokiemu Sądowi możliwość przeprowadzenia incydentalnej kontroli zgodności przepisów ww. rozporządzeń wprowadzających zakaz przebywania w strefie stanu wyjątkowego z ustawą o stanie wyjątkowym i Konstytucją RP.

Wyrażamy nadzieję, że zawarte w niniejszej opinii spostrzeżenia odnoszące się do standardów przestrzegania praw człowieka okażą się pomocne Wysokiemu Sądowi przy analizie i ocenie omawianej sprawy. Pragniemy jednocześnie zwrócić uwagę, że praktyka sądów krajowych sprzeczna z wytycznymi ETPC może narazić władze państwa na skargi do Trybunału i w konsekwencji na odpowiedzialność odszkodowawczą, wynikającą z naruszenia przepisów Konwencji.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
WICEPREZES ZARZĄDU

Piotr Kłodoczny
Piotr Kłodoczny